

S. häften, Inkom i sept. eller okt. 1985

1582.

1.

Folkminnen från Norr-
~~kypingsträskerna~~ samlade
sommar 1925, med
hjälp av muslag m. Flyttin-
Carolinusforlen, av
Carl Bergström.

I.

(s. 1 - 120).

Beskrivare 1 - 12.

Brävnassigurnar i Östra Husby.
St. Johannis sk., Lösings sk.
Östra Husby sk., Östkind sk.

(+ register till detta acc.
nr. m. nr. 1583, 84, 85)

(114. 5)

Besättare 1.

Fru Månsson; Rulla Åkermossen
S:t Johannis socken

60-70 år.

Född i Hön sken; Östergötland

"Månssons fru här gick
hemåt en gång. Å då fick
hon i sin chagge se ett
gott fiskeri. Å då ropade
hon till dom: "Vänt flickor,
gå ja gör sällskap må se!
Fast gubben å lite kunter-
nubb" så gör väl så ingen-
ting!" Å hon fick sällskap må
*/ kunternubb = snyttor.

Skogs-
gubben.

dom. Men när de vände se
om, fick han se, att de
hade runger. Å då för-
svann de.

Men gulbon har varit
lyfter han!"

*

Dödsvarsel

"Om kunna läg i töt
om nätterna, betydde det, att
när skulle det i gälden.
När Eskermann på Kätt
säter här dog, så låg kunn
hela nätterna i töt."

*

Dödsvarsel

"När tuxen gal mitt i
nätterna, så betyder det, att
när snart ska det drä."

*

"Om när lig på
en dödsbädd i hörs-
fär, så fick han svaret
fört i dö."

*

"När när dog, så
stanna de klockan"

*

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Då va en gammal
som hette Ann-Stina. En
gång knackade på hos hen-
ne. Å så höjde ho en röst,
som sa:

"Sätt e rake
på min stake,

Dödsvarsel,
högflyttadKlockan
stannas
vid döds-
fall.Drott
lämnas
sagor

får du smake
 min kake!" x)

Sen när ho öppna, lig
 & kaka på trappa.

Med ho björ inte ge
 nåt i bröt te barna julen
 ho it ä't sjölv. Ä då va
 då niga färd mät för ho
 vatt då inte sjuk.

x

x) Enligt Månssons uppgift var
 verken så här:

"Får ja låne di kake,
 får du smake
 min kake!"

Beitane L.

Månsson i Rilla Åkemossen
 St Johannis.

Omr. 70 år.

Född i Gistad; Östergötland.

Vid jul gjorde man julbröd
 bröd som hättarna skulle ^{göras} _{här va}
 ha när värbetso bör-
 jade.

x

I skogen lades
 ett ägg för att skörden
 skulle bli bra.

Ägg i
 skogen

x

"Boe".

Hästslättaren kallades
 för "Boe".
 *

Bräddare 3.

Månssons dotter i L. Åkemothen.
 f. t. Johannis.

40-50 år; nu bosatt i Ekensund.

LUNDS UNIVERSITETS
 FOLKMINNESARKIV

Emellan Hestaleeg och Marickborg är sjö
 till stöd Bräddare 3.
 Hansed Hildetaufs
 som ligger mitt emot
 Vilhelmsleeg.
 *

Bräddare
 3.

Berättare 4.

Emma Fredrika Karlsson.

Jonstorp; S:t Johannis^{stads}

67 år; född i Sömland (Högsmåsträsk)

LUNDS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

"För mycket länge sedan
störde de ängslan på jule
vid julen.
Men i min barndom
hade de ganska och störde
de."

Staden
på jule
och jul
och jul
trio

*

"Jul-
Olle"
eller
"jullöck".

"Om julen lekte di
föreläsa på gjorda kävar
från di kallar "Jul-Olle"
eller "jullöck". På honom
skulle di sticka ut rönen
på med med stakar eller
hur då va. Jg minns'et
inte riktigt."

Heltat
grannas
vid
jul.

"Heltat grannas störde
di leide minne på uti med
vid julen, i björk på lerdar
i brennet."

Pappas
honor
vid jul

"I stället för julgrans
hade di följt julegrans-
kronan uti stället. Alltså."

"Vid jul gånge di
bröd, som de själva skulle
få, när vinförskottet höjs.
Då va för att di skulle
bli starka."

Jullöck
grannas
honor

"Vid skörden gånge di
en hävar som de skulle
till fåglarna vid julen."

Jul-
honor

"Om man gick ut
julaften på sig in genom
fönstret hade han
fick se när som satt
huvudet på stämne. Då
gjorde de som skulle
det nästa år, or de."

Döds-
tyd.

Tyda
med
stor
inbundenhet

"Stöveln och skor sette
di i en rad justratten. De
som kom att flyta nästa
år, hade då sina skor
vända till morron."

✱

"Dymmeln"

"Under Dymmelveckan
fick spinnrocken lov att
bäras ut, den fick inte
vara inne, för då kom
"dymmeln" i huset."

✱

Påsk-
veckans
dagar.

Påskveckans dagar
kallades:

"Måge minna."

"Fete tisdä,"
"Dymmelonsda,"
"Skättensda,"
"Län freda"
"Sticket lördä."

✱

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Påskkängarna för Påskkäng
Dymmelonsdag och kom morföder.
tjen gästgismorron."

✱

"I Sömland gick di Tretton-
med "trettondas-stjärna" dag-
trettondag tidigt på morron. stjärna"
Då var en massa ungdom
som var utklädda. En
var "Judas må grunda", a

han tiggde pengar, som di
sen ~~hade~~ ~~att~~ ~~ron~~ ~~sej~~
med."

*

"Anders-
otta"

"I Gårdsby och Skau
knid sjön di anders-
otta & villo ha mat
i bännevis."

Å di gjorde redskapen
i lagårdarna i hede
stiftigheten för sej så
att di inte skulle kunna
gå en runt."

*

"Majeldar"

"På valbrygmässrafton
tände di majeldar — på
den var leido i sömland"

och Östergötland — å di
sköt med bössor å
med leynhant å gjorde
så mycke bössor tilli
kunne å brek. Då
var för att varga skulle
försvinnas.
Å mure, så hade
di varen — då å gi
klart."

x

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Hästhätt ansågs för Hästhätt
för "asmat" = "as-mat"
All slakta på
häst var "bos-gör". Häst-
slaktaren kallades "bos".
De voro mycket illa ansed-
da — "då var nått i jämt
att di inte fick gå in."

x

Slå till
baks
med
svan-
hans led

"När du ska svan
led vid slott, slög du
tecken m'n, när led-
vattenet kom från. Men
du du var tv, du vet
ja inte."

*

"Chydrings-
sta"

"På lyktat finns det
två lätter på rygg, vider.
Där kallar du för olydrings-
en", i där skär de best."

*

Låna
"rongs-
driget!"

Ett vid slott ramligt
skämt var när skicka
barn iväg till låna "rongs-
driget"

*

Berättare 5.

Gubben Ahlström; vid Jonstorp
S:t Johannis.

83 år.

Född i Bönungs skän; Östergöt-
land.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Tidigt på nadas-alla Anders
gick du i säng från stuga alla."
Ote stuga. Du betyg ve mid-
nattstuga. A en del kran
en utpländda i vagnskinn
i unna för unna efter
var stuga så öhtes di,
så du vet en större i

Större hys. Ä di sjöng Staffans-
visn:

"Staffen var en stalleddräng
han vattner sina filer fem."

inte. "—mex minns j
x

x

"Måten skulle stå
gä lörder under jät-
tarna, för om topten
kom, skulle han ha
nät te etc."

x

Julmsten
gä lörder
jultullen

"I Skönlunds socken
tala di om nåt, di kalla
"Him-jakta". Där ex nåt
di som om nåtten; då
va som hunner å som
skyller."

x

"Vid jät gunde di e
hoken bröd, som di ga
it hesten, när di skulle
boja värlbetet."

x

"När korna släpades ut
om väsen, fick di gå över
slät, som flög gä tillheen."

x

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Jultid
jät hös-
tarna
vid vä-
rsläts
böja.

slät
fick
korna
gå över
om väsen.

Valborg-
missor
eldar.

"Valborgsmisshäften
tride di eldar och skot
med gevär och skott
begravn."

*

Den
till
"Hätte."

"Fäskämjarna reste
te en som för kalla
"Hätte."

När di kom fram,
så di:

"Hälsa till Hätte."
Då sa Hätte: "Vem är
kalle?" Å då så di vem
di var.

*

"Brosen."

"Den som släkten kastar

kalla di för "Brosen". Å
hon om va barna så
radda för.

*

Havande kvinna fick
sjunka med vid slakt.

Stående
kvinna
sjunk
vid slakt.

*

Man skulle sjunka
där som fördes fram till
slakt.

Ej synas
slakt-
sjön.

*

"När barn ville va
när vid slakt, så så di
åt kom: "Vi får inte gå
hit men gå dit & dit
å lee å för låne runge-

Låna
"runge-
desjet."

"driget!" Å om vart di
hussade inry."

*

"Livet va vänt i
bli i nu, om di lå
gär honsfjär, or di."

*

Vid dödsfall stan-
nedes klockan.

*

"Spålospillingar begrovs
nuu om kyrkan för saken
fick di tite ringa i kyrk.
flöckorna, i di fick rita
tas genom kyrkporten utan
di dröjs över spågmuren.
Då va bom i begravar en

En död
gär hons-
fjärden.

Klockan
stannas
vid döds-
fall.

Spålospil-
lingar.

hunn."

*

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"På Matorps gru-
vans ägor fanns då en
stor bergsmäns ris i
stenar. Då hade vatt
i källan, som en vass
brädd, stöt upp, i den
skulle en källa stöt
ris i stenar - en
skulle sitta på gum-
men."

*

"Då va en gammal
i Östen Ny. Ho kunnat
gär ut efter då va regn
på ho sken må en

Offer-
kast.

Troll-
känning.

kyr i bifta ä då blev
ho mörka.

Ä te sluta må så
skulle ho brinnas. Men
då va lögn ä fö henne
ä brinna. Men då va
då en lita flicka som
sa: "Beta ä mjösa ä
mormor, så brinner ho!"
Ä då gjorde di, ä då
va det en som i mösa.
- Ä då brann gumma!"

*

Tante.

"Då va ju blott
att Tanten här skulle
ha julmat - julaftas-
gröt - här mat!
Di sa, att ju ett

1882

ställe hadde di en kring,
som tog sig för ä gå
ut ä stjälpt fäkt.
Men bonnen som fönt
hadde vatt rika, han
blev utfattig. Nu va
då Tanten som drog
ifrån i stället."

*

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Trodje han som dr
då lytes, drog di fram björk
björk te dom som skulle!
gifta sig."

*

"Barn som hadde Myling."

mördats i London, var
 de myllingar ä. — I vår
 hage var de en sin
 den mylling, så di.

Ä de där myllingar
 di dansa, ä di som
 kom förbi var tejud
 na till ä dansa rekä.
 Men de gjorde di för-
 stas inte."

✱

Man
 rider
 på hästen

"För en di, att
 bästa reds ä mara.
 Ä de lerubn di tugga
 liar på dom för att
 di inte skulle fleri be-
 svärade ä de där."

✱

"Ibland kan en Mar-
 se i träd, hur en ruska.
 del grenar och kvistar
 är fulldeles höglösa.
 De kallar di mar-
 rusker, för de hade
 vter i man, som
 hade bittit där,
 så di."

✱

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"När dom la Sto-
 in så, så la dom gubbe.
 en hövstslutetij
 när bränvin i botten
 i den kalla di för
 Sto-gubben, ä den
 druck di nu, när

di hadde tvöskott
slut den. "x)

x) Nederst skiktet av bäver
i loden kallades "sto".

1582

Bevättare 6.

Anders Johan Andersson
Filtöysen; Ö. Husby.

82 år.

Född i Östen Husby.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Brävalla släkt
stom mellan Utan
gårdsta i Varby ä Valla släkt.
och Vasa-ägg."

Brä-
valla
släkt.

*

"Härgel Hilde-
tands grav finns i Utan-

gårsta huse. Hansed Hilt
Hildetand hette han som
stog han.

Då hadde e lro vee
själven fawattnet, så
fienden gick över där.
Å den fieter "Lønn-brø"
in idag. Då va e lro som
di byggde i lönndom e natt
för då gån över te anden
sidan. Då finns en sten
kross in idag på m-
se sidor. Då i mellan
Varby i Wangårsta.

På den tiden va
ia så lro så di regla
opp i'na. Å då finns
hugor i berget vid
Oblunda, som di hadde
gjort fast fartyg vid

vid Brävalla slag.
Å i Brävalla
slag va då 40.000
personer som stogs.

Jag tror den
hette Björn motståndaren.
Å den anden han hette
Hansed Hildetand, i
han hadde en klinge
som hette Stark-Otter.
Ja tror du itrimotone
fatt han va på Hansed's
sida.

Å den då Stark-
Otter högg di ~~to~~ so haka
på. Men han hadde
skugg så han, lro fast
i den, i haka haka
nytt i slops så länge
hans fartyg var.

Di hadde frum-
timmer må i slagt
veksa å di kallas
"skilde-møder" å di
va inte hej di!

Di hadde spik-
klubber. Å Harald Hilde-
land va en sin datter
som slog ihjel. Harald
gick upp i sin stids-
sagn å lät horn sej
omkring å slog åt alla
håll, å då va en
sin datter skilde-mø,
som ga'n dödsknappen
må i spikklubber."

*

"Andas-otta gick Andas-
di omkring å sjong å
hadde litta i flaska, om
fröbarkte då. Å di gjög

"Og mor i hus
thund på julehus.
Engen dager synes an
stjærnorna de blåste.

Gj se nysi et finster, blank
finster blank,
hvi hvi finster, brannvinn
Engen dager synes an, ^{utan blank}
stjærnorna de blåste.

Gj se nysi er korsten vit,
korsten vit
att for er datter for gj hit,
for gj hit.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Ingen dag synes in,
stjärnorna de blinka.

*

Djur-
medicin.

"Tjän i libbersticken
skulle djur ha om
vårarna, när de släpptes
ut."

*

Djuren
släpptes
när
stjärnorna
syn.

"När djuren släpptes
ut om våren, låg de
stäl på tröskeln, för
att vinga gäster skulle
komma in till dem."

*

Om i
tröskeln.

"De hade så mycket
för sig för i våren. Bland

annat tog de i bolla
håll i tröskeln te la-
garn. i släppte in en
famn. Då skulle skyddas
mot allt ut."

*

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESBARKIV

"Första sommaren
där" var Tiburtius.

Första
sommaren
där.

*

"Vid Konungssunds
berg kom de för när
— på bestryll — i en
åt en fenne, som för
på landvägen, att han
skulle säga te, när
han kom te Back-

Trall
bejja
bejja
föra bejja
föra bejja
föra bejja

gårdsbegget, som mor-
mor var dö. Å då
gjorde han, i då hörd
han hur 'då grät där-
inne.

När han så for
teleken från stin, skulle
han säga te där. Å då
kom det ut, när en sil-
verskål. Å då va
drickan i i då bästa
han över guld, så då
föll på tändan på hös-
ten på då vatt häret
bortfrätt.

Å sen red han
sin vagn. Å di efter! Men
då red han "koro-fu"
på en iher, tofars
och fiera i då

redda han sej!"

*

"Rät höll te i
lagarna, i di så te,
betta på fästet, när
då vatt hvar."

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKLÄRNINGSARKIV

*

"När di bar i väg
med lik, skulle di
spika i hukull boken-
na. Varför, då vatt ja
inte."

*

"Då va i en by,
vilken vatt ja inte, att

Rå.

Boken
ställes
när en
frös bär

Man
rider
höstar.

då var ett fruntimmer
som gick in i stallet
då var i morn, i hös-
ta, då slog genomsvella
om morn.

Men då var skulle
barnen förtiden hjälpa
så han fländ en lät
över hästen. Men sen
på mornen satt då
ett fruntimmer på
en häst, i halsen ska-
pit i hjärtat såj på län!

*

"För sitt som
'skum-timme' i säll
i talle om bedrifter
i historier i spöke-
historier."

*

Sitta
"skum-
timme."

"Dragera skulle Julbordet
ha julbord, när de böjde
våfrenket. Då skulle
ha legat på julbordet.
Dragera skulle stiva
bra sen."

*

"För länge, länge
sen låg de i natten på
julnatten. Då
for för att då skulle
va som drälsan hadde
gjort."

*

"Måten skulle stå
framme, på bordet jul-
natten."

*

Måten
på bordet
jultnatten

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNEBARKIV

Lågo nakt
på i halm
jultnatten

42.
Tomte
dras.

"J Illkär hade
di en Tomte i di vut
rika. Å var Torshyskoell
skulle di ställa ut i
kruka må gåt. Men
så en gång va då nåa
ander som sket i kruk.
Du hadde sett tom-
ten komma i kruk i en
gammal vagn, å han
hadde röd mjössa å nigo
dragare hadde han för.
Men gick gjorde då för
skräckligt i berga. Å
han hadde sin sja men
då va sin rökar.

Men då var slut
må då, sen di gjort så
i kruk."

*

1582

43.
Ljus på
bordet
julestjärnan
"Ljus brann på
bordet julestjärnan.
Du stod julestjärnan
i en krigsarbunka."

*

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Om i ho hadde Koblas
blott sjuk i en fot, förut
så tog di i skap Bois i foten.
Å tova runt foten. Å
sen sette di tova upp
våner på en gädd-
gäddstot, så skulle
Kreatur bli bra i
foten."

*

Berättare F.

Karl Johan Karlsson ("Pelle Kalle")
 85 år. Vägerlöps; O. Husby.

Född i Östen Husby.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Före gick som ande-Ande-
 otte & tidigt på ande-otte.
 mornen å de sju di
 Staffanvika. - Ja kom-
 med bara ihåg:

"Staffan var en stalledd
 herre vattur små fålar för.
 Tugen daga synes är,

för stjärnorna på himmelens
di bländar."

*

Midsum-
marsnat-
ten glocka-
des biter.

"Midsummarsnatta
skulle di plocka olika
slag örter, som di gånge
till vänen i ja djurena
när di slänges ut, för
att di skulle trivas.
Ja kommer nu inte i-
låg en så va allt man
bland annat va så
"Djävulens avbott" i
"Vristi hand."

*

Julnatten
blev
resten
vint.

"Klocka tolv jul-
natta skulle dragas i

håstar ha vatten, ä
då var då som vin.
Den som kom först va
så likst* för. Då va ja
må om, i ja kom först.
Ja låg färdig i flä-
karna för att kom-
ma först.

*

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Om Brävalla Brävalla
slag hade leccätaren hört slag.
mycket det samma som
Anders John i Tiltroyet.
(se sidan 31!). Denne var
på leccät hos Lille Kalle"
i hans stuga på sönd-
morn, när dess befall

* = leäst.

ser blevo nyttjades.
 Men "Lille Valli"
 hade också ett berättat
 att i nåt krig - kanske
 det var vid Bårvalla
 slag - så hade det varit
 så många skepp på Bå-
 riken, så de kunde gå
 från skepp till skepp ända
 över till Korsöbo!

*

Stor sult
 på korna,
 när de
 släppte
 ut.

"När de släppte ut
 korna om våren, så släp-
 te de sult på dem - då
 å, å gamla leedifter en -
 Å som inte fick nåt
 på sig, ho vart sjuk ho."

*

"Väl-burne" barn
 tog de i leta upp hål
 i skogen åt. Då var
 hål som blev so hop-
 vätn grenar. Å genom
 de där håla drog de
 barna ter gräset, så
 skulle de bli bra."

*

"Innan barna
 vart döpta brände de
 sovsel på bröckla."

*

"När ett lik fördes
 bort från en gård, var då
 F = sjuk - som inte ville väta
 efter ordning."

49.
 Spika
 barn
 krogas
 genom
 hål so
 hopvätn
 grenar.

LUNDS UNIVERSITETS
 FOLKMINNESARKIV

Sovsel
 brändes
 på bröckla
 innan barn
 döpt.

Bled och
 aska
 stödes
 efter lik.

kärnger som störde eld-
mojje - aska som va
eld i - i störde ett
långt stycke efter."

*

Innan
bruket
döpt sig
spinal
~~främmande~~
främmande.

"Innan barna va
döpta fick ni en gå in
utan di vart nymman-
notade, di som kom."

*

Prökka-
ringar
beskrifna.

"Fisker för pisk
kärger i vest te Blåkulla.
Då sköt di brytt lufta
ni, bøsse, till en som
sköt, han fick se ett
bliggarnskläde som kom
när, när han sköt, i

så hörd han hur de
skrek öfver i luften."

*

"Om ett barn

va sjuk så hängde
di bruktets linne avigt
på låset till torsdag-
kvällen i rad."

Avigt
linne
hängdes
på låset
avigt
barn
met sjuk.

LUNDS UNIVERSITETS
BOKMUSEUM

*

"När barna va 'Offen'
sjuka, skulle di 'affen' stena
tre stonar, en på kyrk-
vägen, en på vattenvägen
och en på en tredje
väg, men vilken de
var, de minns ja inte."

"Offen"
stena
tre
stenar, en på kyrk-
vägen
en på vattenvägen
och en på en tredje
väg
men vilken de
var
de minns ja inte.

*

Nykyg
ho skulle
gå i en
stäl.

"En skulle lägga
stäl framför en nykyg
ho för att ho skulle
bli i vett, när ho
skulle in i lagård
eller skulle ut i hagen
för första gången."

Sätta
sjukdom
på folk.

"Då va kungen som
synde pinnar, som di
basta popp i lufta - å
då sette di sjukdom
på folk."

Kärnig
skaffen
brännvin.

"Far min tala om
att han va åt stan en

LUND UNIVERSITY
FOLKLÄRNINGSARKIV

gång. Å då va di en
hop folk som lig på
en skulle därinne, å
han va må där också.
Å när di låg där, så
önska di att di
skulle haft ett hal-
stop brännvin, å då va
då en gammal kö som
va när en butelj, å
sen fråga ho var då
funns en prästgård.
Di då sa di för henne
då, å då väjde ho
flaska mot då hållet
så så mumla hon en
del förstås. Men hur
det var så hadde ho
brännvin i buteljen
om en stund."

"Skott"
hos djur
beträ.

"När kittera hadde
fått "skott" — när di va
psykoide, hadde fått ko-
lik, di säger — så vände
di kittera vort i sloz
dom tre gånger, så vart
dom bra — ja, förban-
ne sej!

Då va en bon
hette Jonns i Vole. Han
vände mossa i sloz te
tre gånger. Å han tog
sej. Å han kunne
flamma ble rökad.

—*

Dricka
en huord-
skäl.

"Då va en flicka,
som va sjuk. Då
näm'man i kattersta hurne

dricka nåt en en huor-
skäl, å då vart ho
bra."

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

—*

"Di som hadde
stulit eller så, fick
sitta i stocken i "våcken-
huset" *."

Sitta i
stocken.

—*

"Far min talte om
att han va hos en sko-
makare i läde sej göra
skor. Å den där sko-
makaren, han va finne,
å så gjorde han duk-
tigt. Å han fråga ofta,

Måna
fram
djäon-
len.

* "våcken-huset" = vapenhuset.

om då va nån som ville
se sin släkt. Men då
va ingen som ville.

Men så va då
en gång ett par som
anmälde sig. Å då fick
di följa med, å då gick
här till en onskad å
trå å se hiten å plac.
ke grön onsk å - Å
va han gjorde mer då
vet ja inte. Å då börja
då å dynda upp i
skogen. Å di andar till
å springa!

Å den hitta di sko-
makari å han va all-
deles bläslagen.

Men hade di
stannat, då hade di

nog --- !
*

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"När di la i
kör te kokning, fick di
inte säga ett ord -
då skulle va tyst som
i gruva."
*

"Häradshammars
kyrka skulle inte ligga
då hon nu är. Det va
så att di börja bygga
i Simtörpa häge. Men
då revs bygget nu natt
efter natt. Därefter som
di byggde.
Då hitta di ja

Tyrtuad
då hon
läggs i
gruva.

Häradshammars
kyrka
byggdes.

att spänna ett par tvilling
stavar för en stock, så
du gick dit, där kyrkan
nu ligger, så stannade i
ett stadi. Och där fick
bygget vara i fred. — Men
kyrkan ligger inte heller
nutt i Bockarna, utan
i ena kanten mot
Flusby."

*

Kyrkklockan
ska skada
tygs upp
nu, ä!

"Då var en gång
i Normlön socken, som
du skulle ta upp i kyrk-
klockan, som ligger i
i där. Men just som
du höll på som bröt, kom
då en hana med ett
helmlöss, så ho sa:

"Ät Linköping!
Ät Linköping!"

"Du kan väl inte
te Linköping!" var då
nån som sa åt en
då.

Men då gick
klockan tillbaka igen."

*

"I botten på lo-
gget låg du för ett
halvstopp brännvin, som du
drack om sedan, när du
hadde tröskat. Då där
halvstopps källa du för
"Sto-gubben!"

"Sto-
gubben."

*

"Sto" = understa skiktet av seden.

Döds-
tyda.

"Om då va nån,
som gick utanför om jul-
natten i dag sin genom
fönstret så gick di se
dom, som skulle dö
nästa år, sitta huud-
lös därinne.

✱

Stuga-
interior.

"På ett ställe där
ja ljante, finns där något
mycket tak i stugan i
då som va under nyt-
te kroppasen. Å då va
stockar toårsörer stugan,
som di kolla för "gäll-
stänger."

Å viggarna va
färgade med kalk i brita,
thunde ej förburen "gäll":s betydelse.

Å så slänkte di rödfärg
på, så då var prickigt
— det va som å slå
ihjäl en hop flugor, då
va som fullt med blod-
stränk.

Å sängen hadde di
nytt te taket, må skynken
för."

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

✱

"Den som möter Måta
soper i dörra, blir al-
drig gift."

✱

"Den som nån skilja
gär ha hade skilt om
i groda så, skulle vara groda.

skilja
om o.

i närheten, när de komna
låg te så skulle för
barn, så blev det inte
så svårt.

x

1582

Berättelse 8.

Nämndemannen Alfred Nilsson.
Fyllinge; Östra Husby.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Det berättas att
den jättar bar stenar i
förkladen för att slå sm-
der Håradshemmas kyrka
som de inte alls kunde för-
lika sig med. En av jättar-
na var barn barnet men
ändå bar det en böda
av 50 oclass.

Jättar
bara
stenar.

Men som kom kom
 där och där, så brast
 förskräckelsen rät som
 det var, och borden föll
 till marken. — Och där
 ligger den än idag — det
 är stenarna på Örn-
 Gästa hage!"

*

Procession
 ses nu
 mera.

"När unge Johanssons
 morfar här i fjärde från
 släkt, mötte han en pro-
 cession. Och då lossade
 han på halsgret och sig
 igenom, för att säga med
 ord det egentligen var.
 — Men vad han såg, det
 vet jag inte."

*

"Skulle-kärnan var
 en klok gammal som be-
 trädde så mycket om
 hos både folk och få.
 Särskilt var jag en
 som hon betrodde. Då
 var en som de kallade
 "Rönten". Han hade fått
 en sin förskräcklig peack
 och den skickade de bud
 till "Skulle-kärnan". Men
 hon hade inte väl fått
 reda, vad det var fråga
 om, förrän "Rönten" var
 borta igen."

*

LUNDS UNIVERSITETS
 FOLKMINNESARKIV

"Jag har någon gång
 hört talas om en kask,

Kask
 gammal
 bestur
 spiken.

Trollekn
 mig husk.

som var så vild förfaren
i dåliga konster, att han
spände ett par "sigbocken"
för en regn och körde"

*

Mylingar.

"Mylingar var namnet
på i London mörkade barn.
De visade sig som en sorts under-
visen."

*

Bockarna
med kist-
tan gräns
omkull.

"För hade alltid
männan som bar leord
ett lik för och ett
gräns omkull bockarna
som kistan ställt på. Det
skulle vara för att inte
så snart ett nytt lik

skulle stå där.
Och det där om-
ket ser man, allt än
idag ibland."

*

"På ett ställe
finns det en sån sfo-
riga. Nu var
det så att där var
en gång ett par sko-
makare och halletade.
Och med dem slog
jigan ett ord, att
hon skulle väja mitt
i natten gå ut efter
ett ben på kyrkogården.
Men när hon
skulle gå dit, var det

Djäv-
liga.

en so dom, som smög
sin föt och låg där
i det gamla kyrkogården.
Och så när grisen skulle
ta ett ben så hörde
hon en röst som sa:
"Då ä mitt ben!" - Då
grep hon efter ett annat.
Men så hörde hon rösten
igen: "Då ä min farfar
ben!" - Och så när hon
grep efter nästa: "Då ä
min morfar ben!"
Men då så grisen
- för så reist raddade va
hon inte! - : "Ja' gör
fan i vems ben det för
ja' ska bara lanat ett
ben!"
Och därmed tog hon

et och gick om sig
igen!"

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

*
"Andas - attan
skulle drängarna kumpas
till sin ideohällor om
hästarna, för då skulle
de få till pucc dom."

Hästarna
vatten
andas-
attan.

*
"Fån julattan
förekom för kyrksköt-
tingar. Den som kom först
hvar, skulle först få
in säden om hösten."

Kyrksköt-
tingar
fån
julattan.

Staffens-
visan.

"För sjöng de anda-
jul tidigt på morgon
Staffensvisan:

Sant Staffan vännas smär
fålar fem,
allt för den lyfva stjärnan?

*

Långfredags-
kvällen
skingdes
gjellat
innan
solned-
gången.

"Långfredagskvällen
skulle man skjuta spjäl-
let, innan solen gick
ned. Det var man mycket
när med. Det var väl
för att utestänga allt
fört som då kunde fin-
nas etc."

*

Tontar
bän
stin.

"Det var en bonde
som under skörden fick
se ett par tontar, som
kom och lev på ett
par stin. Och den främste
ja, han hade brut ett
— han mistade alldeles
förskräckligt. "Du har väl
gärna så mycket att guta
för!" sa bonden åt honom.
"Jag inte ja, så här de-
gen, som kommer efter,
mej! För han har sut rokar!"

*

"För gjorde de väl
jula ett julbord — en kase
— som de gamla son fick
gullbröd
gullbröd
till viken
till de gamla."

* Kase = astringt bröd.

nå värlbetet började. Då skulle dom ha för att dom skulle bli starka och kerftiga.

*

Axen
före på
första
veckan
vid in-
hästning.

"Vid inhästningen var det för en så som noga iakttag, och det var att den första veckan alltid kom med axen före. Annars blev det förlust i träsket."

*

"Sto-
gubbe."

"Sto, gulben" kallades den flasken med brännvin, som låg vid den

*"Sto" = understa skiktet av bäcken i botten.

understa veckan i botten."

*

LUNDG UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Det var menligt förminsk att ha reektyg, som gynnade i rocken och sådant, fram-
me i dymmelveckan. De fick inte lov att vara i bän, för annars fick man "krigsgåkan" — en slags sjukdom, som är inte räddas, hur ofta yttan ser."

*

"Så länge det fanns råttent i botten, fick hus lov att

Ljusbrin-
na ha
rögt
barn.

brinna om natten."

*

Brättare 9.

Gubben i Polen;

Omkring 70 år.

Östra Husby.

"Kusk-Nisse" grå Mann Husby
 var en som kunde lite mer ^{som han} trolla.
 än vanligt folk. En gång
 var då båg grå fristad
 i då skulle han skicka
 bort herrskaret. Å då
 var brättom. Å då tog
 han ett par kastvedstjän
 och "fod" det genom luf-
 ten!

Husk
som kan
trolla.

"Den där Husk-Misse
har kom i sned te steta
mig, ä då hördde barn
Lacton i vår honom.

Men det skulle han
inte ha gjort, för sen
kunde vi inte få ut
håsta ä skuldiga i
dana rest av.

Ä då rest mig
svara på, in att di
fick skicka efter Husk-
Misse igen.

Så han kunde, han!

*

Troll.

"Då var en pige, sa
Toler i Osten Ny, som var

min far, som skulle gå
te kyrkan, ä då juar
ho kom te "Billea", så
kom då en i, fråg'ant
ho skulle. Ä på te ho
sär ho skulle te kyrkan
Ä då sa han att henne
att ho skulle följa
med honom öfver
skogen.

Men då börja
piga springa en genom
det det försvann han!"

+

"Då var en käng i
Toler i Osten Ny, som var

Troll-
båning.

e riktigt trollkåring.

Då va en gäst, som
då va skulding efter
vagn, i då den kåniga
i fockan in kom i stuga,
så di into kom åt
denn. O då skulle di
bränna henne, i, då
skulle bli i kuddar.

Men då gick into
först i bränna henne
då ville into bränna.

Men då va då e systa-
dotter till'n, som va så
då, i ho sa: "Det ä
hunn moosa, så bränna
ho!" O då va då en
som som kann en mo-
sa, när di gjorde då.

kåniga! Å sen så brann
kåniga!

✱

"Om kreaturen fick
gå över eggjäm, när di
släpptes ut en väsen
så va di skyldiga
för skott i, efter ont."

Kreaturen
fick gå
över egg-
jäm den
tiden.

✱

"Ännuyls = mösses."

"Ännu-
byls =
mösses."

✱

"För i världen
va då en del som kunde
ställa
igen."

"ställa igen." Så va där en linbrevare, som hade dröpts ut till blikning som hade blivit bultstulen.

Å där va där en som hette Sjölberg, i Kuddby som skulle ställa igen den där väven. Å han låna ett säll, å i där hade han en sak å en röjod ring å va där va. Å sälltet, där vände sig för den som di nämnde namnet gån, om där va han, som hade gjort ro.

Å där fick sälltet ut för en brude som

hette Sven Botvidsson.

Men han, han tog i stämle den där Sjölberg. Å han Sjölberg, han fick te må se sälltet te tinger, å han fick veta, hur där hade gått till. Å han stod där å sålde å sålde. Men där, där vände sig inte sälltet!

Å den där Sjölberg, han fick böta för osäm beskyllning.

*

"Havande kvinna

✕ sålde.

fick inte gå för påds-
gård, om dom inte lagt
strimmor på vidjor, som
sittes det — Så så
vidjor var obestämt.
Och inte heller fick
ho en må vid slakt."

✱

Berättelse 10.

Gandagumman i Mysinge.
Östen Blusby.

Omkring 80. år.

"Anda-jul gick di
och blev en tolv om natta.
Och då fick di mest gå
sunga i glögg.

Och då var året
tör borden eller skåpen lite
mest i jula och så gav
höstet i kor."

✱

"Andas-
otta."

Julaften
stod den
hvarns
gramis.

"Julaften så ströde
di hvarns gramis bide
inne i roff."

*

Den fadd-
ren vid
dop.

Vid dop förekommo
två mykallsfadder, två
flickfadder och två
vilde fadder.

*

Den af-
fadderens
med vid
kyrkogången.

"Den här kusten
skulle vara min, när en
gick i kyrke. De slog
framme där stola sluta
få vända, när komna
var framme."

*

"Ogifta kvinnor
togs i skristia, när de
gick i kyrke."

*

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"När en pojke i
en flickan var fäst, så
gjorde de henne, så
någon visste, då gick
de mare."

Om när han in-
i fick se'n, då fick han
loft i en sin."

*

"Anna di kristnes
la di eldgiör i bedvest-
net, pinnen di slog ut
et."

*

Ogifta kvin-
nor kyrke-
gär.

"En
mare"

Eldgiörda
i bedvest-
bedvesten.

Julbröl
frå juldagen
och
frå den
frå den.

"Drogera skulle
frå julbröl, när värbetet
kötja."

x

Havande
konin
i med
vil skat.

"Havande konin fick
inte vara på en skat.
Då skulle inte va bra."

x

"Bosen"

"För gick då en
som di kalla Bosen, som
skulle slakta hesta. Å
hon var lemnad så rök-
da för så di spyring an-
nen, när han kom."

x

"Klockan stannas, när
när dag. Ho fick inte gå."

x

LUND UNIVERSITY
FOLKMINNESARKIV

"En hörde talas
om att en del gick
spåre."

x

"När min svärfar
dog, var ja må gå be-
gravninga - då fick
ja - Men prästen sa,
får ja fick inte va
med va grav, för
ja hade gått, fått
i kyrke. Då fick ja
gå, sen gulden hade
kommit i jula."

x

Vid dödsfä
stannade
klockan.

"Gäspåre"

Konin som
i kyrken
gick, fick
i kyrken
med vid
begravning.

Likprocess-
ion. om
natten.

"Då var en postgubbe
som gick med stort milt
i netta. Å när han kom
på Flylinge-löten² mötte
han en hel likproces-
sion."

*

"Långt i
kors" = långt
borta.

"Långt i kors" = långt
borta.

*

7 Gummor förklarade nämligen:
'lota mere vid landsvägen.'
Lot = ligmark? (förklarar so-
ring men i boknen; Lota heter en
gädd där.)

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Beatare II.

F.d. kyrkostämman, Kallson
(-Vallstern). Östen Husby.

77 år.

Född i Östen Husby.

"Min morfar berättar
att när älska gick la, di
c sat grå tröskst. Å då
kom när di kalla på
eller var då kunne vara
å sa, att di skulle ta
bort socka. Men då gick
di inte för då hade

Älska
och på.

äska slätt ner."

x

På kyrkan.

"En kunde ibland
höra rät, när en stog
på gården, en kända hön
och då rykten i hur
di stog i skrym på
stolps. Då har ja själv
hört. A sen när en kom
in, så förestann då som
ett utgrymsmyr i ett
rättill, där korsten i
skolan stog. Då har ja
också sett."

x

Får för
sommar
på trollbry.

"Hemma hade vi
få i let, i mor i

ja gick i let, en hel
dag eftēna. A vi hörde
ina men så inga.

Men så på sö-
dan, när di ringde fört-
gång, gick min far i
hög, se yka i fönstern
krosten på lagärn. A
sen gick han utat
hög, i ja-följde med.
A där stog höf!
A i då beget
skulle, du va be-
troll."

x

"Ja kan berättat Troll
i sparschase te från då hämmas.
där beget.
Di hörde in

gång tralla skriva i beget,
 då di tog sej drunga
 häma. Hm.

Å då nämna de
 sej. Å då var drunga
 rädda i springen i
 e bod.

Å de slog på så
 förskräckt.

Å de som va en
 liten pojke i hade
 sett på drunga, terde
 att de va som som inne-
 från vägnaden så de.

Men de va de inte. De
 hadde varit ut som had-
 de slagit på utanför.

Å den som dr var all-
 delas rethetshjälte, å di
 sken sej nog sen för

att häma tralla."

*

"Andas - otta gick
 di upp vid tolv-tiden
 i butna i ga så
 it horta.

Å sen gick de
 i sjön Staffensviken!

"Staffen" var en stalleddung,
 stalleddung
 han vattnat sina filar fem,
 filar fem.

Å hejlen å dickum,
 å dickum å kara,
 å fläcker å pojken
 ska lustig vara!
 Å en gång jub,

"Andas-
 otta."

LUND UNIVERSITY
 FOLKLIVSARKIV

Ä en gång jul
om året!

Den hade ut
fler verser — men som
länans ja inte.

*

* Grötröm.

"För vi minna
di te grötten."

*

Dödetyd.

"Om en gick utan-
för frustet, när de är
julaften, så fick de
se vem som skulle
de nästa år. Då såg

di gränsiktet."

*

"Odens jukt", "Hinn-
jukt" o. dyl. Thade be-
rättaren i hört tals
om, liksom ingen av
de andra i Östra Husby.

*

"Tidigt gräns mörren
sida-jul så red de krys-
i vatten hästa vid
tre källor."

*

"Påskdasmörren
skulle en grönig sova

Odens
jukt.

"Andas-
otta"-
kryddning.

Påskdys-
mörren.

minnande att den går till
ställen. — Då skulle
bota för nåt, va då
nu up, sa di."

*

"Julbocka"

"För så baka
di av röglörd "jul-
bocke!" *

*

Ärzarna
finf jul-
bocke om
varen.

"För så grunde
di jullingen för att
hota skulle ha fröte
dan di plöjde om iet,
för att di, skulle bli
starken."

*

* = julbocka.

"Trana bär lys i
sång", sa di för, men
ret di men må't, då
ret ja inte. Då va la
vårdagsjämning, tror
ja."

*

"Den trettioförste
sprit tände di Vall-
misseld, majeld, di
keller."

*

"För så för kängera Blå-
te Blåulla för skar-
staken". Dymmelonidan
för di te kyrka i toz

* "skarstaken" = staken, varmed glöden
va skakas omkring i ugnen.

"Trana bär
lys i sång."

Majeld.

smörja på kyrkklockorna
på åkarna.†

Så var då på
ett ställe som hette "Huset"
huset för de Blåbulla
i dröjen han hade
tröskt att han skulle
ge sig iväg dit han
Johanna - han ville så
gärna se hur det var
i Blåbulla.

Men han sa vilse,
för di sa:

"Ojg i nej
i alle stans smut!"

Men han, han

☞ således: på kyrkklockorna.

sa:

"Ojg i nej
i alle stans smut!"

Å då fick han
fått sig i nej i
skorsten.

Men då kom
då när i änden
it en i då kom han
te Blåbulla i då
mätte han matmora.
Å sen gick den
reste di hem i otta.

✕

"När di har
slaktat i när di

slakt-
skivels.

har skurit bort en fot,
 så muddar di te lite
 när stycket di skurit
 bort vid snittet så
 här.

Å då använder di
 mycket än idag, men
 var då ska barn te,
 du vet ja inte.

Skicka
 efter "rum-
 vedryget".

"När di hölls i
 slakten, så brukar di skicka
 när i låna "rumve-dryget"
 - då var ju mest barn
 di fulla idag. Då var ett
 styck. - När du sen liten
 var ja en gång inte för

ett stort åsentyr."

*

"På hjärtat finns
 du tre stycken fläsk,
 som ser ut som öron.
 Dom kallar dom för "ohyls-
 öra" i dom kaptan dom
 levt."

*

"När ja tjänste
 i Utanförsta brunn så oze
 i bröken; där var en lilla-
 kulle.

Ja gick dit en
 gång i var jända framme,

LUNDS UNIVERSITETS
 FOLKMINNESARKIV

"Ohylsöra?"

Skatte-
 sökande.

ä då lyfte som ett ljus -
som en låga - men då
gick de och höra de låga
då, ä ja gick ä håller
kanon framför mej i kan-
na. Men ja kunde fram-
stiga ä då var det
mörkt.

*

Bränsle
slag.

"Bränsle slag har
gett fram vid Utgångsta
på hysa där. Det ligger
"Lundby" över Vasa där,
som byggdes en nysa.
Harald Hildetand
har brändes upp i Gården

hage på ett högt berg, ä
då finns en minnessten,
den står ä, då minns
ja inte. Då gick fram åt
fyllinge hage, ä där ä en
minnessten."

*

"Om Isaac Tor
igen!" sa de för, när
Isack gick."

*

"När de bär bort Isack
kista från bocka, när
de står i väg måna te
Isack
bunk
lockarna."

högåm, så gubbar de
omhullna - men va
ta ska va till, då vet
ja inte."

x

Bräntare 12.

Trum i Valla. [?]Östen Husby.

40-50 m.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Då har dom så
länge ja minns talat
om, att Bräntaren slag
stog här. Då i då så
säkert att de de har
gjort. Å Harald Hilde-
brands grav, den ligger

Bräntaren
slag.

i Helgestads hage. Där
ligger en stor stor
sten på gräs.

*

"Å i Vällingsta-
leeriga ska finnas ringar,
i de i väl från
den tiden när Brävalla
slag stod här."

*

"I Långtorpsbergen
i Kungälv — eller kanske
i den östra stamby — ska de
finnas ringar vid stads-
vägen."

*

* Den sista uppgift möjligen är
min pappas till gravsten mellan
Vallen o. Ockelunds & Anders Magnus
Nilsson i Vallen.

Ringar i
berg.

Ringar i
berg.

Brävallasågnerna i Ö. Husby.

I Östen Husby
torde knappast vara nå-
gon vacker okänd så-
gen, att Brävalla slag
stod vid Vasa-ån i när-
heten av gulderna Vallen,
Utungärdstorp och Varby.

Sågnerna är alltså
långt ifrån detaljrika. Man
vet ju väl på förhand, att
en lera (Kontubro) slog om
natten, att Harald Hildetand
björdes och legrades, att det
finns ringar i bergen vid
Vasa-ån, medelst vilken skep-
pen fasthöllos, att grov-

LUNDS UNIVERSITET
BOKMUSEUMSARKIV

högarna i trakten är från
dessa slag.

Detta är i regel
allt. För man veten men
har man en tydlig känsla
av ^{att} personen ~~här~~ eller
hans närmaste ~~besökare~~
löst det. *

För att göra mig under-
kunnig om hur det för-
höll sig med gravarna,
med bron och ringarna
i leugen, företog jag en
promenad söder till de sigen-
tygda markerna, med
f. d. lantbrukaren Anders
Magnus Nilsson, Valla, som
sällan.

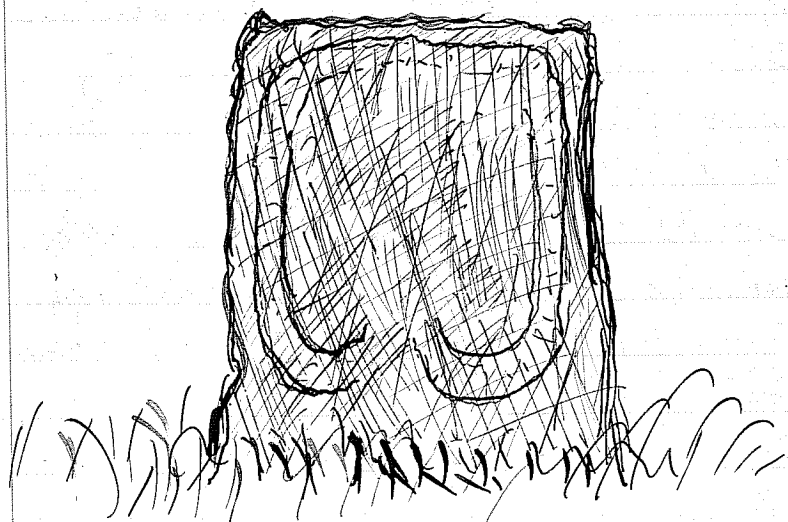
Ungefär 350 m. sydost

* Berättare 6 sade sig ha läst
en del men ~~var~~ ^{var} ~~hört~~ ^{hört} ~~av~~ ^{av} ~~sta~~ ^{sta} ~~det~~ ^{det} ~~av~~ ^{av}
~~den~~ ^{den} ~~man~~ ^{man} ~~berättade~~

från Valla funno vi också
ett gravfält med en
5-6 gravar (med 10-20 m:s
diameter; en med 37 halv-
meterstora stenar i ring).

Ungefär 75 m. där-
ifrån i samma riktning
funno vi ett ännu större
gravfält (25-30 gravar;
~~eventuellt~~ fler; men eller
mindre tydliga; en del upp
till 25 m:s diameter.) Vidan-
för den skogsbacken, där
flessa gravar finnas, är
rest den s. k. Acklunds-
stolen, rest var en ~~stol~~
Oslak. Den här fönt ha
legat i en brö (Kön-
ber ?); en av dem som
var med och flyttade den

har ha varit Gubben i
Smiderleestorp, Karlsson. Ste-
nen har ha stått på sin
närvarande plats c: a 25
år.

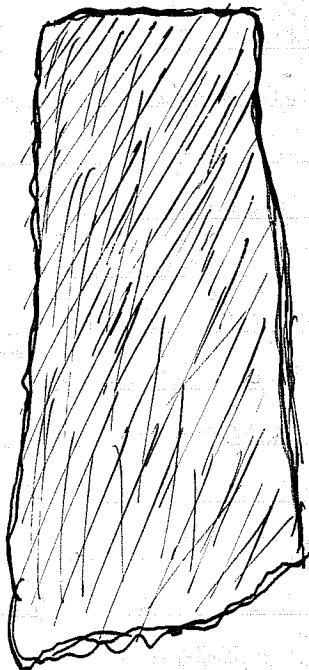
Ocklunda - stenen.

Ungefär 300 m. där-
ifrån ligger Väx-än, nu-
men en bäck, men fri-
dom om folksägner har
rätt att den fyllt hela
länken upp till Årskarna
ett betydande vattendrag.
(har upp till 50 m.)

Har ligger "Dörn-
ler", som vilken endast bro-
fästena finns kvar, som
sunderar sig ut c: a
20 meter från Årskarna.

I det end brofästet
finns en runstensformad
häll, till största delen
dold av jord och be-
växt med gräs. In gjorde
den så fri sig kunde
med händerna. På nersidan

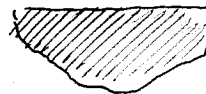
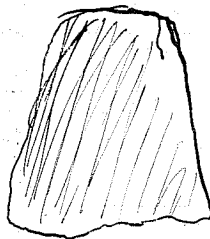
kunde ej se finna några runor
och ej heller på under-
sidan, när jag skrapat
undan jord. En j. fick
huvudet under. Stenen
var c:a 250 cm hög,
75 cm bred och 25 cm
tyck.

:profil.

Den i Lönnebro funna stenen.

(10 m. därifrån fann jag
en c:a 1 1/2 m hög sten liggande.)

:profil

(Tynden var enmalden
till Riksansantikvariens ombud,
Ove Stenlöjtnant Edlund; Nor-
köping).

Någon runor i bogen
kunde ej påträffas. Inga
bestämda bud, såväl sett,
men flera hött so gräsmå,
som såväl sett.

Harald Hildetands

gärar och det stället
där han brändes, fick
vi ej tillfälle att se.
Dessa platser äro be-
tagna "Gatungstone" en
km. från Lönnebo" åt
väster och seän att
finna i bergen.

Deessa uppgifter ej säkra!